

Голас Радзімы

№ 11 (1945)
13 сакавіка 1986 г.

ГАЗЕТА БЕЛАРУСКАГА ТАВАРЫСТВА ПА КУЛЬТУРНЫХ СУВЯЗЯХ З СУАЙЧЫННІКАМІ ЗА РУБЯЖОМ
(БЕЛАРУСКАЕ ТАВАРЫСТВА «РАДЗІМА»)

Выдаецца з 1955 г.
Цана 4 кап.

Штогод 8 Сакавіка мы ад душы віншуем усіх нашых жанчын—маці, жонак, нявест, бабуль, дачок, унучак. У Міжнародны жаночы дзень усе яны імянінцы. Ім дораць кветкі, падарункі. Гэта даніна павагі нашым цудоўным жанчынам, без якіх сёння нельга ўявіць ні адзін бок жыцця краіны. Урачы, настаўнікі, рабочыя, інжынеры, дырэктары заводаў, лётчыцы і нават капітаны дальняга плавання... Якія толькі прафесіі ні асвоілі савецкія жанчыны! Больш аднаго мільёна жанчын выбраны народнымі дэпутатамі ў органы ўлады.

Пра адну з іх, рабочую вытворчага аб'яднання «Івацвічдрэў», дэпутата Вярхоўнага Савета БССР Наталлю ПАЛЯЧОК, якую вы бачыце на здымку, мы расказваем на 3-й стар.

Фота С. КРЫЦКАГА.

XXVII З'ЕЗД КАМУНІСТЫЧНАЙ ПАРТЫІ САВЕЦКАГА САЮЗА

АСНОВА — КАНЦЭПЦЫЯ ПАСКАРЭННЯ

У Маскве завяршыў сваю работу XXVII з'езд КПСС. На працягу 9 дзён яго дэлегаты ўдзельнічалі ў абмеркаванні важнейшых пытанняў. XXVII з'езд КПСС адсвядчыў палітычны курс і практычную дзейнасць Цэнтральнага Камітэта КПСС, разгледзеў і зацвердзіў праграму эканамічнага і сацыяльнага развіцця Савецкай краіны. Гэта праграма была выкладзена ў дакладзе «Аб Асноўных напрамках эканамічнага і сацыяльнага развіцця СССР на 1986—1990 гады і на перыяд да 2000 года», з якім выступіў на з'ездзе Старшыня Савета Міністраў СССР М. Рыжкоў.

Праект Асноўных напрамкаў, сказаў М. Рыжкоў, — важны палітычны і народна-гаспадарчы дакумент. Яго аснова — канцэпцыя паскарэння. У ім канкрэтызуюцца праграмныя задачы і мэты, якія трэба будзе ажыццявіць да канца гэтага стагоддзя, вызначаны важнейшыя напрамкі якаснага пераўтварэння прадукцыйных сіл і сацыяльнага развіцця грамадства.

Праект Асноўных напрамкаў поўнасцю адпавядае жыццёвым інтарэсам савецкіх людзей, іх надзеям на будучыню. Гэта з усёй сілай паказаў сапраўды ўсенародны маштаб яго абмеркавання, у якім прынялі ўдзел прыкладна 110 мільёнаў грамадзян.

У праекце Асноўных напрамкаў падведзены вынікі мінулай пяцігодкі. Яны даюць усе падставы зрабіць вывад, што працяг савецкіх людзей унесены значны ўклад ва ўмацаванне эканамічнай магутнасці краіны. Нацыянальны даход, сказаў дакладчык, за гады пяцігодкі павысіўся на 17 працэнтаў, прадукцыя прамысловасці — на 20 працэнтаў. Сярод галін індустрыі хутка развілася газавая. Па аб'ёму здабычы газу краіна выйшла на першае месца ў свеце. Больш чым падоўжыла вытворчасць электраэнергіі на атамных электрастанцыях. Павысілася сярэднямесячная заробатная плата рабочых і служачых, аплата працы калгаснікаў, павялічыліся грамадскія фонды спажывання.

Удасканальваліся пенсійнае забеспячэнне, сістэма аховы здароўя, прыметна павялічылася дзяржаўная дапамога сем'ям, якія маюць дзяцей. Значныя рэсурсы былі накіраваны ў сферу адукацыі, на ажыццяўленне школьнай рэформы. Як і ў папярэднія пяцігодкі, з вялікімі размахам вялося жыллёвае будаўніцтва. Здадзена ў эксплуатацыю звыш 10 мільёнаў кватэр.

У праекце Асноўных напрамкаў, сказаў М. Рыжкоў, у канкрэтных заданнях і лічбах матэрыялізуецца праграмная ўстаноўка партыі на паскарэнне сацыяльна-эканамічнага развіцця краіны да 2000 года, дасягненне якасна новага ступеня савецкага грамадства, глыбокае пераўтварэнне яго прадукцыйных сіл, удасканаленне вытворчых адносін.

Выбар пяцінаццацігадовага гарызонта абумоўлены, перш за ўсё, узроставай маштабнасцю і складанасцю пастаўленых перад краінай задач, вырашэнне якіх выходзіць за межы адной або двух пяцігодкаў. У той жа час гэта аптымальны тэрмін, за які важнейшыя дасягненні сучаснага этапу навукова-тэхнічнай рэвалюцыі з улікам прагнозаў яе развіцця могуць быць у поўнай меры выкарыстаны.

Праект Асноўных напрамкаў апіраецца на навукова абгрунтаваныя распрацаваны рашэнні буйных праблем, комплексныя, мэтавыя праграмы, якія ў асноўным ахопліваюць перыяд да 2000 года: Харчовую і Энергетычную, уздыму машынабудавання і хімізацыі народнай гаспадаркі, развіцця вытворчасці тавараў народнага спажывання і сферы паслуг. Такім чынам, пяцінаццацігадовая перспектыва рэальна аглядаемая і грунтуецца на старанна вывераным фундаменце.

Рубяжы эканомікі, на якія яна павінна выйсці да канца XX стагоддзя, вызначаны ў поўнай адпаведнасці з устаноўкамі новай рэдакцыі Праграмы КПСС. Намычаецца падоўжыць аб'ём нацыянальнага даходу і прамысловай прадукцыі. У выніку за пяцінаццацігадоў будзе створаны эканамічны патэнцыял, прыкладна роўны накопленаму за ўсе папярэднія гады Савецкай улады, зроблены буйны крок у пабудове матэрыяльна-тэхнічнай базы камунізму.

Вышэйшая мэта грамадскай вытворчасці пры сацыялізме — няўхільнае павышэнне матэрыяльнага і культурнага ўзроўня жыцця народа. На сучасным этапе Камуністычная партыя ставіць задачу ўзняць дабрабыт на якасна новую ступень.

Прыярэтнае значэнне надаецца вырашэнню сацыяльных праблем у сферы працы — галоўнай сферы дзейнасці чалавека. У першую чаргу трэба будзе іс-

тотна скараціць цяжкія, манатонныя работы. Больш чым удвая знізіцца доля ручной працы. Гэта дасць магчымасць вызваліць ад малакваліфікаванай работы звыш 20 мільёнаў чалавек, зрабіць іх дзейнасць змястоўнай, якая прыносіць дадавальненне.

Да 2000 года, падкрэсліў прамоўца, трэба будзе выканаць задачу вялікай сацыяльнай значнасці — забяспечыць практычна кожную савецкую сям'ю асобным жыллем — кватэрай або індывідуальным домам. Карэнным чынам трэба будзе палепшыць сістэму адукацыі і падрыхтоўкі кадраў, медыцынскае абслугоўванне, значна расшырыць і ўмацаваць матэрыяльную базу культуры, адпачынку і спорту, усёй сацыяльнай сферы.

Зразумела, што выйсці на такія рубяжы грамадскай вытворчасці і народнага дабрабыту ў намечаныя тэрміны можна толькі на шляхах істотнага павышэння эфектыўнасці і тэмпаў нашага руху наперад.

Магістральным напрамкам вырашэння карэнных праблем сацыялізму ў канчатковым выніку з'яўляецца павышэнне прадукцыйнасці грамадскай працы. Рашаючы крок у ажыццяўленні праграмнай задачы, завешчанай нам Леніным — выйсці на яе вышэйшы сусветны ўзровень, — будзе зроблены ў бліжэйшыя пяцінаццацігадоў. У Асноўных напрамках прадугледжваецца павысіць прадукцыйнасць працы ў цэлым па народнай гаспадарцы да 2000 года ў 2,3—2,5 раза. У выніку савецкая эканоміка выйдзе на якасна новы шлях развіцця, сказаў М. Рыжкоў.

Першым і вельмі адказным этапам практычнай рэалізацыі даўгачаснага эканамічнага стратэгіі партыі з'яўляецца дванаццацігадовая пяцігодка. Вызначана яе галоўная задача. Яна заключаецца ў павышэнні тэмпаў і эфектыўнасці развіцця эканомікі на базе паскарэння навукова-тэхнічнага прагрэсу, тэхнічнага пераўзброення і рэканструкцыі вытворчасці, інтэнсіўнага выкарыстання створанага вытворчага патэнцыялу, удасканалення сістэмы кіравання, гаспадарчага механізма і ў дасягненні на гэтай аснове далейшага ўздыму дабрабыту савецкага народа.

Прадугледжаны ў праекце Асноўных напрамкаў паказчыкі росту грамадскай вытворчасці і яе эфектыўнасці поўнасцю забяспечваюць рэалізацыю галоўнай задачы дванаццацігадовай пяцігодкі. У выніку аб'ём нацыянальнага даходу дасягне ў 1990 годзе 614 мільярдаў рублёў, а прамысловай вытворчасці — 1 трыльён рублёў.

Курс партыі на ўсебаковую інтэнсіфікацыю, адзначыў дакладчык, апіраецца на велізарныя магчымасці сучаснага этапу навукова-тэхнічнай рэвалюцыі.

Адзін з важнейшых напрамкаў навукова-тэхнічнага прагрэсу — шырокае асваенне перадавых тэхналогій. У дванаццацігадовы пяцігодцы намычаецца ў 1,5—2 разы расшырыць прымяненне прагрэсіўных, базавых для кожнай галіны тэхналогій. Прыметнае месца зоймуць прычыпова новыя тэхналогіі, такія, як мембранная, лазерная, плазменная, тэхналогіі з выкарыстаннем звышвысокіх ціскаў і імпульсных нагрузак і г. д.

Другі напрамак — аўтаматызацыя і механізацыя вытворчасці. Яны закліканы карэнным чынам пераўтварыць рабочыя месцы, зрабіць працу рабочых, калгаснікаў, інтэлігенцыі больш прадукцыйнай, творчай, прыцягальнай. Гэта адна з важнейшых сацыяльных задач, якія ставіць перад сабой партыя.

Сучасны этап аўтаматызацыі апіраецца на рэвалюцыю ў электронна-вылічальнай тэхніцы, электранізацыю народнай гаспадаркі. У гады пяцігодкі прадугледжана стварэнне і асваенне новых пакаленняў ЭВМ усіх класаў — ад супер-ЭВМ да персанальных для школьнага навучання.

Характэрная рыса аўтаматызацыі ў дванаццацігадовы пяцігодцы — хуткае развіццё робататэхнікі, ротарных і ротарна-канвейерных ліній, гібкіх аўтаматызаваных вытворчасцей, якія забяспечваюць высокую прадукцыйнасць. Парк прамысловых робатаў, напрыклад, за пяцігоддзе павялічыцца ў 3 разы.

У праекце Асноўных напрамкаў грунтоўна вызначаны важнейшыя заданні па ўдасканаленню структуры народнай гаспадаркі, развіццю яе галін, рубяжы, на якія ім трэба будзе выйсці. Вось найбольш прынцыповыя напрамкі структурнай палітыкі дванаццацігадовай пяцігодкі.

Перш за ўсё гэта апераджальны рост канчатковага прадукту — машын і абсталявання, прадметаў спажывання, гатовых будаўнічых аб'ектаў. Другая асаблівасць — паскарэнне развіцця галін, якія закліканы забяспечыць выхад народнай гаспадаркі на перадавыя ў свеце навукова-тэхнічныя рубяжы, — электраэнергетыкі, хімічнай і нафтахімічнай прамысловасці і, вядома, машынабудавання. І, нарэшце, што вельмі важна, усе галіны без выключэння ў большай меры, чым раней, арыентаваны на выпуск тавараў народнага спажывання і развіццё сферы паслуг.

М. Рыжкоў спыніўся на пытаннях удасканалення кіравання і метадаў гаспадарання.

Партыя, сказаў ён, паставіла дакладную задачу: ажыццявіць буйныя меры па ўдасканаленню ўсёй сістэмы кіравання, з тым каб істотна павысіць яе эфектыўнасць. Гэта задача атрымала разгорнутае і глыбокае абгрунтаванне ў Палітычным дакладзе Цэнтральнага Камітэта XXVII з'езду КПСС. Яна заключаецца ў тым, каб, апіраючыся на непахісны прынцып дэмакратычнага цэнтралізму, умацоўваць і ўдасканальваць цэнтралізаванае планаванне кіравання эканомікай — вялікую заваёву і карэнную перавагу сацыялізму. І ў гэтым пытанні відавочна, што мы «не апраўдалі», ды ніколі і не апраўдаем надзеі буржуазных ідэолагаў на наш адход ад гэтага асноватворнага прынцыпу.

Курс партыі на паскарэнне сацыяльна-эканамічнага развіцця краіны, сказаў М. Рыжкоў, прад'яўляе сур'ёзныя патрабаванні да знешнеэканамічнай дзейнасці. Зусім новая абстаноўка для міжнароднага эканамічнага супрацоўніцтва, яго інтэнсіўнага развіцця ў інтарэсах усіх краін можа быць створана ў выніку ажыццяўлення савецкай праграмы пазатэпнай ліквідацыі ядзернай зброі да 2000 года і іншых міралюбных прапановаў, аб якіх сказана ў Палітычным дакладзе ЦК КПСС. Раззбраенне дазволіла б адвесці ад чалавецтва пагрозу знішчэння, пераключыць велізарныя матэрыяльныя і інтэлектуальныя рэсурсы на мэты эканамічнага развіцця. Савецкі Саюз не шкадуе намаганняў для аздараўлення міжнароднай абстаноўкі, падтрымання і ўмацавання адносін раўнапраўнага супрацоўніцтва з усімі дзяржавамі незалежна ад іх сацыяльнага ладу.

У адпаведнасці з гэтым праект Асноўных напрамкаў прадугледжвае значнае расшырэнне знешнеэканамічных сувязей.

Вызначальным пры гэтым было і застаецца супрацоўніцтва з брацкімі сацыялістычнымі краінамі. У бліжэйшыя гады на аснове рашэнняў Эканамічнай нарады краін — членаў СЭУ на вышэйшым узроўні трэба будзе зрабіць буйны крок у развіцці сацыялістычнай інтэграцыі, палітыцы яе на базе шырокай кааперацыі і спецыялізацыі вытворчасці.

Асновай усёй гэтай работы стане паслядоўнае ажыццяўленне Комплекснай праграмы навукова-тэхнічнага прагрэсу краін — членаў СЭУ да 2000 года. На сумеснае асваенне найноўшых навукова-тэхнічных дасягненняў, развіццё буйна-маштабнай кааперацыі ва ўсіх галінах народнай гаспадаркі, і ў першую чаргу ў выпуску сучасных відаў машын і абсталявання, перамяшчаецца цяпер цэнтр інтэграцыйнай дзейнасці.

Асноўнымі напрамкамі прадугледжваецца далейшае ўзмацненне эканамічных сувязей і з іншымі сацыялістычнымі дзяржавамі. Значна расшырыцца тавараабарот з Кітайскай Народнай Рэспублікай.

Савецкі Саюз будзе і далей развіваць супрацоўніцтва з краінамі Азіі, Афрыкі і Лацінскай Амерыкі. Наша рознабаковае садзейнічанне гэтым дзяржовам дапамагае станаўленню і развіццю іх нацыянальнай эканомікі, пераадоленню каланіяльнай спадчыны, руху наперад па шляху эканамічнага і сацыяльнага прагрэсу. З многімі з іх, як, напрыклад, з Індыяй і радамі іншых дзяржаў, у СССР склаліся ўстойлівыя, даўгачасныя сувязі. Яны становяцца ўсё больш узаемавыгаднымі.

Савецкі Саюз, верны палітыцы мірнага суіснавання, выступае за супрацоўніц-

тва з развітымі капіталістычнымі дзяржавамі. Магчымасці тут немалыя. Гэта адносіцца практычна да ўсіх відаў сувязей — гандлёвых, навукова-тэхнічных, фінансава-кредытных і іншых. Але вядома, што супрацоўніцтва — справа ўзаемная. Тут патрэбны строгі ўлік узаемных інтарэсаў, поўная адмова ад усякіх абмежаванняў, байкотаў і эмбарга, арганізацыя іх якіх выступаюць ЗША.

У Палітычным дакладзе ЦК КПСС, нагадаў прамоўца, змешчана новая прапанова — аб скліканні ў будучыні Сусветнага кангрэса па праблемах эканамічнай бяспекі, на якім можна было б абмеркаваць усё, што ўскладняе сусветныя гаспадарчыя сувязі.

Намычаемы на дванаццацігадовы рост эканомікі і яе эфектыўнасці стварэць трывалую аснову для істотнага руху наперад у рэалізацыі праграмных устаноўкаў КПСС — узяццё жыццёва ўзровень савецкіх людзей на якасна новую ступень, забяспечыць няўхільнае паліпшэнне ўмоў і працы, і жыцця. Вырашэнне гэтай задачы партыя арганічна ўвязвае з гарманічным развіццём асобы, актывізацыяй творчай ініцыятывы працоўных. У гэтым сутнасць моцнай сацыяльнай палітыкі ва ўмовах паскарэння грамадскага прагрэсу ў СССР.

Ажыццяўленне мерапрыемстваў у галіне аплаты працы дазволіць павысіць сярэднямесячную заробатную плату рабочых і служачых к канцу пяцігодкі да 215—220 рублёў.

Больш высокімі тэмпамі будзе расці аплата працы ў калгасах. У адпаведнасці з намычаемым павышэннем прадукцыйнасці працы яна павялічыцца ў сярэднім да 180 рублёў у месяц. З улікам наступленняў ад асабістай падсобнай гаспадаркі рэальныя даходы калгаснікаў практычна на зраўняюцца з даходамі рабочых і служачых. Разам з ростам тэхнічнай аснашчанасці працы, апераджальным развіццём у вёсцы жыллёвага і культурна-бытавога будаўніцтва гэта з'явіцца важным крокам у вырашэнні праграмнай задачы КПСС — пераадоленні істотных адрозненняў паміж горадам і вёскай.

Адначасова з ўмацаваннем прынцыпу размеркавання па працы будзе прадоўжана паслядоўнае развіццё грамадскіх фондаў спажывання, якія адгрываюць выключную ролю ў жыцці савецкіх людзей. За пяцігоддзе яны значна павялічыцца і складуць у разліку на душу насельніцтва ў 1990 годзе звыш 600 рублёў.

У сваёй сацыяльнай палітыцы, падкрэсліў Старшыня Савета Міністраў СССР, партыя заўсёды ўдзяляла асаблівае ўвагу паліпшэнню ўмоў для выхавання падрастаючага пакалення. У дванаццацігадовай пяцігодцы лінія на ўзмацненне дзяржаўнай дапамогі сем'ям з дзецьмі атрымае яшчэ большае развіццё. Увадзенне некалькі гадоў назад аплатнага водпуску для працоўных маці для догляду дзіцяці ва ўзросце да года пачало прыносіць нядрэнны сацыяльна-дэмаграфічны эффект. З улікам гэтага і пажаданняў грамадзян, выказаных у ходзе абмеркавання праекта Асноўных напрамкаў, прызначана мэтазгодным прадоўжыць водпуск яшчэ на паўгода. Прадугледжваецца таксама павялічыць дародавы водпуск і аплаты час для догляду хворца дзіцяці, увесці бясплатную выдачу лякарстваў для дзяцей ва ўзросце да трох гадоў.

Вялікія сродкі будуць накіраваны на паліпшэнне пенсійнага забеспячэння, ўзмацненне клопатаў грамадства аб ветэранах ваіны і працы, сем'ях загінуўшых воінаў. Намычаецца істотна павялічыць сетку і палепшыць работу дамоў інтэрнатаў. Расшырыцца прымяненне прагрэсіўных форм абслугоўвання непрацаздольных грамадзян.

Ажыццяўленне намечаных мер у галіне павышэння аплаты працы і развіцця грамадскіх фондаў спажывання ў дванаццацігадовы пяцігодцы прывядзе да рэальна адчувальных пераменаў ва ўмовах ўзроўні жыцця самых шырокіх слаёў грамадства. Толькі за кошт агульнадзяржаўных мер па павышэнню заробатнай платы, пенсій і дапамогі даходы ўзрастануць больш чым у палавіны ўсяго насельніцтва.

Клопацца аб удасканаленні ўсіх бакоў жыцця народа, сказаў М. Рыжкоў, партыя ўзнімае на новую вышыню значэнне вечных маральных каштоўнасцей і ідэалаў, якія будуць аказваць усё большае ўздзеянне на фарміраванне савецкага чалавека — будаўніца камунізма.

Маленькая, зграбная, светлавокая і светлавалосая, яна здаецца кволай і вельмі слабай. «Верабейка», — нечакана вырываецца ў мяне адзіна магчымае параўнанне. І Соф'я Кунцэвіч усміхаецца: «Угадалі, менавіта так і называлі мяне на фронце...»

У сорак першым ёй не было яшчэ і 17. А з выгляду дык увогуле дзяўчынка-школьніца. У ваенкамаце, куды яна прыйшла прасіцца на фронт, яе і слухаць не захацелі. Да знямогі стомлены капітан каротка кінуў на хаду: «Дзяцей у армію не бяром. Вяртайся да маці!»

Колькі разоў за доўгія чатыры гады вайны чула гэтыя словы Соня. Спачатку яе не хацелі браць у армію, потым — пасылаць на перадавую, выпісваць са шпіталю... Але ў дзяўчынкі быў цвёрды характар. А яшчэ — непахісная вера ў сваю правату, у тое, што яна патрэбна менавіта там, на фронце. І ніхто не мог перашкодзіць ёй: спасылаліся на маладосць — прыпісала сабе ў пашпарце яшчэ два гады; не хацелі браць у бой — ішла без дазволу; не

— Буду, — згадзілася Соня. — Але сапраўды толькі пасля вайны. А пакуль... Не трэба мяне ўгаворваць, я ўсё роўна вярнуся на фронт.

На гэты раз дабіцца адпраўкі на фронт было складаней. Прыкаваная да пасцелі, Соня некалькі месяцаў адчайна змагалася за жыццё. А калі першы раз з цяжкасцю паднялася, выпадкова пачула жорсткі прыговор дактароў: «Беднай дзяўчынцы жыць год сем, не больш».

— Няпраўда! — закрычала яна. — Вось убачыце: я і ваяваць яшчэ буду, і жыць вельмі-вельмі доўга!

Так і выйшла. У 1944 годзе Соня Кунцэвіч была сярод тых, хто вызваляў Украіну і Польшчу. Вясной 1945 ішла на штурм Берліна. Тут, ля сцен рэйхстага, зразумейшы, што перамога бліжкая, марыла пра вяртанне ў родную Беларусь. Успамінала сваю вёску, бацькоў, васьмярых сясцёр і братоў, што чакаюць яе.

Да Перамогі сапраўды заставалася ўсяго некалькі дзён. Але Соні не суджана было сустракаць яе з роднымі і сябрамі. 5 мая 1945 года яна зноў была паранена. І вельмі цяжка.

БЕЗ УСЯЛЯКІХ ЦУДАЎ

Наталлі Палячок, рабочай вытворчага аб'яднання «Івацэвічдрэў», усяго дваццаць пяць год. Але гэтую маладую сімпатычную жанчыну сёння вельмі добра ведаюць і паважаюць усе дарослыя жыхары горада. Крыху больш чым год назад яны даверылі ёй прадстаўляць свае інтарэсы ў вышэйшым органе ўлады рэспублікі, выбраўшы дэпутатам Вярхоўнага Савета БССР.

У тым, што рабочая стала членам урада, вядома, няма нічога дзіўнага. Законы аб выбарах у нашай краіне забяспечваюць у органах улады справядлівае прадстаўніцтва ўсіх сацыяльных слаёў насельніцтва. Аднак далёка не кожнаму аказваюць такі высокі гонар у такім маладым узросце.

З гэтага і пачалася наша размова з Наталлі Палячок.

— Тут няма ніякіх цудаў. Справа ж не толькі ўва мне. Наша грамадская сістэма, Саветская ўлада вельмі высока ўзнялі рабочага чалавека. Многія з маіх таварышаў па рабоце маглі б з поўным правам аказацца на маім месцы.

— Значыць, вам проста пашанцавала! Вам заўсёды так шанцуе ў жыцці?

— Ну, што вы. Вядома, не, — успрыняла жарт Наталлі Міхайлаўна. — Бываюць і ў мяне засмучэнні і непрыемнасці. Але гэта не галоўнае. А ў галоўным мне шанцуе.

— Што ж для вас галоўнае?

— Мая работа, мой камбінат. Адсюль і ўсё астатняе — матэрыяльная забяспечанасць, становішча ў грамадстве, павага людзей.

Падобныя словы мне ўжо не раз даводзілася чуць ад рабочых розных прадпрыемстваў. І гэта глыбока абгрунтавана. Менавіта ў калектыве, у працы, грамадскай дзейнасці раскрываюцца творчыя сілы і здольнасці чалавека. Наталлі Палячок з поўным правам можна назваць прадэўжалінай рабочай дынастыяй. На Івацэвіцкім дрэва-апрацоўчым камбінаце да самага выхаду на пенсію добрасумленна працавала яе маці Марыя Яўменаўна, тут жа працуе брат і сястра.

Наталлі Палячок нарадзілася і расла ў Івацэвічах. Пасля сканчэння школы спрабавала паступіць у інстытут, але не дабрала балаў. Тады маці і прапанавала: «Ідзі, дачушка, да нас на камбінат. Паглядзіш. Не спадабаецца, ніхто прымушаць не стане. Можаш працаваць, дзе хочаш».

Наташа засталася. І, як бачым, знайшла сваё месца ў жыцці. Ад многіх на камбінаце я чуў толькі дабрыя словы пра Наталлі Палячок. Яе тут любяць і цняць як работніка і як таварыша, як добрага і чулага чалавека.

— Быць сярод людзей, памагаць ім, не заставацца абыякавай да іх бедаў — для яе гэта не абавязак, а патрэба, — сказала пра Наталлі Палячок майстар Рагаўская. — У яе вельмі развіта пачуццё адказнасці. Наташа не толькі добра робіць сваю справу сама, але і заўсёды гатова прыйсці на дапамогу таварышам. Без адрыву ад вытворчасці яна працягвала вучыцца. Скончыла мінскі завочны політэхнікум.

Званне дэпутата дае вялікія правы, але адначасова і накладвае вялікую адказнасць. Наталлі Палячок ужо двойчы ўдзельнічала ў рабоце сесій Вярхоўнага Савета БССР.

— Калі прыязджаю на сесію, зведваю зусім асаблівае пачуццё, — прызналася На-

таллі Міхайлаўна. — Нібы ахопліваеш позіракам усю нашу Беларусь. І гэта не толькі ад таго, што сустракаешся з прадстаўнікамі ўсіх абласцей і раёнаў. А і таму, што рашэнні, якія мы там прымаем, самым непасрэдным чынам уплываюць на жыццё рэспублікі, кожнага яе жыхара.

Абавязкі дэпутата заключаюцца не толькі ва ўдзеле ў сесіях. Гэта і штодзённая работа з людзьмі. Неабходна апраўдваць высокі давер выбаршчыкаў, выконваць іх наказы. Якіх толькі пытанняў ні прыходзіцца вырашаць Наталлі Міхайлаўне. Напрыклад, няма добрай дзіцячай пляцоўкі ў новым мікрараёне горада, наваёлы некаторых дамоў скардзяцца на тое, што будаўнікі спазняюцца з падключэннем газу. І дэпутат абавязаны дапамагчы. Прыходзяць людзі са сваімі асабістымі патрэбамі, звяртаюцца і кіраўнікі прадпрыемстваў па складаных вытворчых справах. Кожнага трэба выслухаць, разабрацца. Гэта будні дзяржаўнага чалавека.

Акрамя работы і вялікіх грамадскіх спраў, ёсць яшчэ і сямейныя клопаты. Бо кім бы ні была жанчына, яна яшчэ і маці, і гаспадыня дома. На ёй перш за ўсё ляжаць абавязкі па выхаванню дзяцей.

Сыну Наталлі Палячок Андрэю цяпер тры гады. Пакуль ён не разумее, што мама перадавік вытворчасці, дзяржаўны дзеяч. Яму патрэбна проста мама, самая добрая, самая пяшчотная. Мама ўмее рабіць столькі цудаў: і схадзіць з сынам у кіно, і пачытаць з ім кніжку, і прыгатаваць самы смачны абед.

— Іншы раз сапраўды было б нядрэнна ўмець зрабіць цуд, але трэба паспяваць усё рабіць і без яго. Мы ж жанчыны, — смяецца Наталлі Міхайлаўна. — Вядома, самай управіцца ўсюды было б немагчыма. Але цяпер наша дзяржава здымае з плеч жанчын значную частку праблем. Мы жывём у новай, добраўпарадкаванай кватэры, якую я атрымала ад камбіната. Там жа памаглі з месцам у дзіцячым садзе для Андрэя. Нядаўна пабудавалі новыя цудоўныя садзік «Сонейка». І цяпер, ідучы на работу ці на дэпутацкія справы, я спакойная за сына. Ведаю, што яго добра дагледзяць, ён заўсёды будзе накармлены. Там іх вучаць многім рэчам, якім немагчыма навучыць дзяцей у хатніх умовах. Увогуле ў нас на камбінаце робіцца многае для паляпшэння ўмоў працы і быту ўсіх працуючых, а жанчын у першую чаргу. Усё, хто мае патрэбу ў лячэнні, забяспечваюцца лудзейкамі ў санаторыі адпаведнага профілю. Астатнія могуць правесці водпуск у дамах адпачынку, пансіянатах, у турыстычных пазездках. Але асноўная ўвага ўдзяляецца, вядома, паляпшэнню ўмоў працы і адпачынку непасрэдна на вытворчасці. У нас добрая сталовая, буфет. Зараз пачалі пераабраць бытавыя памяшканні, будаваць у цэхах пакоі псіхалагічнай разгрузкі.

Перад ад'ездам з Івацэвічаў я яшчэ раз сустраўся з Наталлі Палячок, каб павіншаваць яе са знамянальнай падзеяй у жыцці. Таварышы па камбінату прынялі яе ў кандыдаты ў члены Камуністычнай партыі.

Жыццё працягваецца. Наталлі Палячок толькі дваццаць пяць.

Рыгор ФАМЕНКА.

ФРАНТАВАЯ МЕДСЯСТРА ўСПАМІНАЕ ВАЙНУ

СТО ПЯЦЬДЗЕСЯТ ЯЕ БРАТОЎ

Больш года прабываў у шпіталю. Зноў выслухала прыговор дактароў, і быў ён смяротным для яе жаночай долі: ні ў якім разе нельга мець дзяцей.

Сорак год прайшло з таго часу. Соф'я Кунцэвіч жыве ў Мінску. Урачом, як марыла, яна стаць не змагла, для гэтай професіі ўжо не хапіла фізічных сіл. І таму скончыла другі інстытут, працуе бібліятэкарам.

А вось наконт дзяцей спецыялісты памыліліся. Бо не ведалі яны характару сваёй пацыенткі. Кунцэвіч нарадзіла дачку. Ледзь не памерла пры родах, але стала маці. А цяпер ужо і бабуляй.

Маленькі Дзіма — яму сем год — вельмі ганарыцца сваёй бабуляй і больш за ўсё любіць, калі яна надзявае ўзнагароды: два ордэны — Чырвонай Зоркі і Чырвонага Сцяга, дзясцць медалёў. Ужо праз дваццаць год пасля Перамогі да іх дадаўся яшчэ адзін — залаты медаль Флорэнс Найцінгейл — вышэйшая ўзнагарода Міжнароднага Чырвонага Крыжа і Чырвонага Паўмесяца.

Як і ўсе сучасныя дзеці, Дзіма вельмі многае ведае і аб усім мае ўласнае меркаванне.

— А што такое вайна? — спытала я ў малаго.

— Гэта вельмі дрэннае слова, — падумаўшы, адказаў ён. — Бабуля, калі чуе яго, заўсёды пачынае плакаць.

— Мне сапраўды цяжка ўспамінаць маладосць, — гаворыць Соф'я Кунцэвіч. — Пасля кожнага расказа пра вайну я тыдзень-два бываю хворай. Ведаецца, тады, у сорак пятым, нам здавалася: ніхто і ніколі не адважыцца больш нават вымавіць гэтае слова — «вайна». Нам думалася: вось цяпер увесь свет будзе жыць у міры. Але ёсць вар'яты, якія заблыліся пра ўсё, здраджваюць сваім дзецям, не разумеюць, што ядзерная катастрофа адыме ў іх будучыню... Таму, пакуль у мяне ёсць хоць кропля здароўя, я не буду ні маўчаць, ні сядзець склаўшы рукі.

Соф'я Кунцэвіч часта сустракаецца з моладзю. І не толькі ў Мінску, ездзіць і ў іншыя гарады краіны. Яна ўдзельнічае ў антываных мітынгах і маршах міру. Вядзе вялікую перапіску з самымі рознымі людзьмі.

Пісем вельмі многа. Але самыя дарагія, вядома ж, ад «братоў». Іх яна перачытвае зноў і зноў: «Ці помню я вас? Так, кожны дзень я дзякую вам за тое, што жывы...», «да сёння не разумею, як магла ты, верабейка, вынесці з таго бою на Украіне амаль ці не сто хлопцаў...», «Вы дзівосная, чалавек з легенды...»

Соф'я Кунцэвіч перабрае гэтыя чулівыя пісьмы, пакзвае мне фотакарткі, на якіх яна, зусім дзяўчынка, у лейтэнанцкай форме... А я гляджу на яе вельмі маленькія, тонкія рукі і думаю пра тое, колькі ж на самай справе ў іх сілы. А яшчэ аб тым, што не выпадкова ў маі 1945 года напісала яна на сцяне рэйхстага менавіта гэтыя словы: «Дачка каваля, я забіла вайну...»

Наталлі БУЛДЫК.

НА ЗДЫМКУ: ветеран вайны Соф'я Кунцэвіч.

адпускарлі на фронт пасля ранення — уцякала са шпіталю ўпотаі...

Ці страшна было ёй?

— Вельмі страшна, — прызнаецца Кунцэвіч. — Я так і не навучылася хаць б знешне не паказваць сваёй боязі ад свісту куль. Мне ўвесь час здавалася: вось гэтая дакладна ў мяне ляціць... А бамбёжкі, артылерыйскія абстрэлы — гэта ж пекла! Калі ў першы бой трапіла, думала — звар'яцею. Я не магла адравацца ад зямлі, мне хацелася захапіцца ў яе, схавацца. Сама не ведаю, як пачула стогны раненага. Толькі ён, той слабы голас, усё вырашыў: я змагла пераадолець страх, дапаўзла, перавязала салдата і вынесла яго.

Лёгка сказаць: «вынесла». А як, калі вакол разрываюцца снарады? Калі салдат бездапаможны, як дзіця? Калі сама такая маленькая? У ёй жа тады і 48 кілаграмаў не было.

— Я рабіла гэта па-рознаму. Калі на плашч-палатцы цягнула. А часцей — прама на сабе, паўзком. Невыносна цяжка было. Я і зараз не магу растлумачыць, адкуль браліся сілы... Адзін, другі, трэці... Я ніколі не лічыла, колькі ў якім баі вынесла. Не да таго было. І імёнаў не ведаю. А вось твары — хочаце верце, хочаце не — помню ўсе да аднаго. Яны мне па нагах і сёння сцякаюць.

Яна сапраўды памятае. Якая рана была на плячы ў лейтэнанта, які бязлітасна знявечыў асколкам маладога прыгажуня-старшыню, у нечакана зрабілася цяжкім, прыціснула яе да зямлі цела камандзіра батальёна, якога яна не паспела данесці да ўкрыцця...

— Гэты камандзір быў апошнім. Пасля яго смерці не было каму ўзначаліць парадзелы батальён, на той безыменнай вышыні ў жывых засталася толькі невялікая група салдат, — успамінае Кунцэвіч жнівень 1942 года і Закаўказскі фронт, куды трапіла яна пасля другога ранення. — Баі за вышыню ішлі жорсткія. Ніколі яшчэ не бачыла я такога. Нават кароткага адпачынку не было. Хлопцы адбівалі атаку за атакай, у жывых іх заставалася ўсё менш і менш. Не магу сказаць, колькі дзён цягнуліся гэтыя баі. Усе яны для мяне зліліся ў адзін доўгі, спякотны, страшны дзень. Я аглухла ад грукату, аслепла ад агню. Гімнасцёрка стала чорная — ад крыві маладых, моцных, прыгожых хлопцаў, якіх я спрабавала выратаваць.

Калі загінуў камандзір батальёна, і Соня зраўмела, што новага могуць прыслыць вельмі позна, яна разгубілася. Але толькі на момант: фашысты зноў кінуліся ў атаку. І тады 18-гадовы лейтэнант медыцынскай службы схавіла аўтамат і паднялася над траншэяй.

— Уперад, за Радзіму!

Далей яна нічога не памятае: яе цяжка кантузіла.

У ерэванскім шпіталі, куды трапіла Соня, ёй потым казалі, што вышыню яны адстаялі і што тымі жнівеньскімі днямі асабіста яна, Кунцэвіч, выратавала каля 150 раненых, гэта былі байцы Асобнай Чарнаморскай групы, у асноўным грузіны, азербайджанцы, армяне. І калі жанчыны Ерэвана даведліся пра подзвіг беларускай дзяўчыны, яны цэлай дэпутацыяй прыйшлі да яе ў шпітальную палату.

— Ты так многа зрабіла для ўсіх нас, — казалі ёй салдацкія маці. — Ведай, цяпер у цябе ёсць 150 братоў.

І яшчэ яны казалі:

— Ты стамілася, і цела, і душа твае змучаны. Зстанься ў нашым горадзе, дочка. Урад нашай рэспублікі прызначае табе стыпендыю для вучобы ў медыцынскім інстытуце. Пасля вайны ты будзеш урачом.

АТРЫМАЎШЫ ПРАВЫ І МАГЧЫМАСЦІ, ЗДЗЕЙСНІЛІ СЯБЕ ЯК АСОБЫ

ЛЁС МАІХ ГЕРАІНЬ

Размову нашу мне хацелася пачаць здалёк — па месцу і па часу. Некалькі гадоў назад, у час турыстычнага падарожжа па Грэцыі, я зайшла ў рускую царкву. Быў цудоўны, нечакана веснавы — у снежні! — дзень у Афінах. Падарожжа наша завяршалася, настрой быў прыўзняты. Я хадзіла па гораду адна. Душа была «насычаная» легендарнымі руінамі, міфалогіяй, і пацягнула раптам да жывых, сённяшніх людзей. А яшчэ падумалася: мо і мне там хто-небудзь абрадуецца...

У маленькім кафэ «Святы Мікола», што недалёку ад царквы, адбылася неспадзяваная сустрэча і размова з жанчынамі-актывісткамі царкоўнага савета і мясцовага рускага таварыства. Там і здарыўся той нязначны ўвогуле, але чамусьці не забыты мною і па сённяшні дзень эпізод... з якога я і хацела пачаць гэты артыкул.

Але жыццё змяніла намер. Атрымала ад жаночага часопіса, у якім працую, тэрміновае заданне: узяць інтэрв'ю ў жанчыны, якая заўтра ад'яджае ў Маскву, на XXVII з'езд КПСС. Пазваніла, дамовілася і пад вечар, адклаўшы ўсе іншыя справы, паехала на вуліцу Філімонава, дзе жыў гэтая жанчына, знайшла кватэру, націснула кнопку званка. За дзвярамі была цішыня. Чакаю. Звяраюся з запісам: адрас правільны. Прыслухалася і пачула ціхіх, нетаропкіх крокі. Дзверы расчыніліся, і на парозе гарадской кватэры з'явілася старэнняя вясковая жанчына з прыветным мацярынскім тварам...

— Праходзьце, праходзьце. Валі няма, але яна хутка прыедзе, затрымалася. Відаць, на рабоце. Я — мама, так, так... Марыя Архіпаўна маё імя. Мо замерзлі?.. Мо шклянку чаю? Сядзьце вольна, калі ласка, і я прыяду побач, але...

Села. Склала рукі на цёмнай шарсцяной спадніцы. Потым зноў узнялася з канапы: «Мо ўсё ж чаю? Я хуценька!» Усміхаючыся ёй, пераконваю не турбавацца, але адчуваю, як ёй хочацца што-небудзь прыемнае зрабіць чалавеку, якога яна бачыць першы раз у сваім жыцці. І становіцца мне так цяпла, так утульна ў гэтай незнаёмай кватэры, адзілі некуды ўсе дзелавыя і сямейныя клопаты. Здалося раптам, што перада мною з'явілася адна з маіх уласных вясковых бабуль, якіх я нават ужо і не памятаю. Здалося мне, што сядзіць побач са мною жывое ўвасабленне ўсіх нашых вясковых беларускіх маці, гэтых сціплых, руплівых працаўніц, залатому сэрцу якіх прысвяцілі лепшыя свае радкі самым шчырыя нашы паэты. Як у Пімена Панчанкі:

А вочы жаночыя свецяць
Усюды так мудра і добра,
Усе сялянкі на свеце
На маці маю падобны...

Такія вочы, мудрыя і добрыя, свяцілі ў гэты момант мне. Я ўбачыла іх зноў, калі праз некалькі хвілін у пакой увайшла другая жанчына, тая, да якой я ішла сюды. Яна была ўвасабленнем свайго часу, свайго лёсу. Высокая, модна і з густам апранутая, стрымана-гордая, незалежная, з гаворкаю і манерамі інтэлігентнага, адукаванага чалавека. Я ведала, што іду да работніцы, брыгадзіра маляроў Мінскага завода халадзільнікаў Валянціны Лепяшко. Да работніцы выдатнай, ушанаванай сваім калектывам, грамадствам. Яна — лаўрэат Дзяржаўнай прэміі СССР, дэпутат Вярхоўнага Савета нашай рэспублікі, і вось цяпер ёй выпаў гонар быць дэлегатам вялікага партыйнага форуму краіны. Але ў той момант усё неяк не мела значэння: перада мною былі дзве жанчыны — дачка і маці. І ўсё. І так захацелася мне, каб чытачы майго будучага артыкула апынуліся вольна тут, на вуліцы Філімонава. Нам не спатрэбілася б многа слоў. Мы пераводзілі б толькі позірк з адной на другую.

Маці і дачка. Дзве жанчыны з вёскі Мокіш Хойніцкага раёна, з глыбіні беларускага Палесся. Дзве жанчыны з сям'і Жэбітаў, з сям'і, якіх мільёны на нашай зямлі. І дзве жыццёвыя аповесці. У адной: ноч, лес, балота... Жанчына з чатырма маленькімі дзецьмі хаваецца ад карнікаў. Дваіх дзяцей недалічылася... Вось яна атрымлівае пахвальную на старэйшага сына. Потым сустракае з фронта мужа, вядомага на ўсю ваколіцу майстра-дэслара, і вось ужо на вачах развітваецца з ім. Паранены на вайне, ён нядоўга радаваўся жонцы і дзецям. Адна падымала малых у той паўгалодны пасляваенны час. Вучыла іх няхітрай сваёй сялянскай навуцы, вучыла быць працавітымі, сумленнымі, спагадлівымі да людзей.

Усё гэта я чытаю, бачу і чую і ў першай аповесці, і ў другой. У адным лёсе і ў другім... Бачу сярод дзяцей Марыі Архіпаўны і маленькую Валю. Дзяўчынка-школьніца на пасляваенных палатках шчыруе, стараецца дапамагчы маці. Вось яна атрымала ўжо атэстат сталасці і пайшла ў самастойнае жыццё. У горадзе паступіла ў будаўнічае вучылішча, стала маляром-тынкаўшчыкам. З матчынай навукаю — працаваць і сумленнаю — прайшла яна па ўсіх дарогах працоўнага, грамадскага і асабістага жыцця і ідзе па іх сёння. Славіцца ў нашай краіне і за мяжой выдатнай якасцю мінскага халадзільніка. Іх ахвотна купляюць і ў Англіі, і ў Францыі, і ў многіх іншых краінах. Есць у гэтых халадзільніках доля сумленнай, бездакорнай працы Валянціны Лепяшко і яе брыгады. І за гэта ёй — гонар і слава. І ва ўсім, чаго дасягнула Ва-

лянціна, вялікая заслуга і маці, простаі сялянкі.

Лёс беларускай жанчыны. Лёс многіх і многіх маіх герайн...

«Мой герой». «Мая герайня». Так журналісты паміж сабою называюць людзей, пра якіх пішуць ці збіраюцца пісаць. Зразумела, што гэта рабочая

назва, прафесіянальны тэрмін. Бо «герой» ці «герайня» могуць быць і самымі звычайнымі людзьмі.

Але на маю долю выпала шчасце ў ліку сваіх «герайн» мець многіх слаўтых жанчын нашай рэспублікі. Сапраўдных герайн, якія сталі легендаю роднага краю, такіх як Арыядна Казей... Разам з ёю, 16-гадоваю дзяўчынай, я мерзла ў зімовым, блакадным лесе... І маё сэрца сціскалася ад болю, калі пад сасною звычайнай пілой партызанскі доктар без наркозу ампутаваў ёй абедзве нагі. І першы крок у шпіталі на пратэзах зрабілі мы з ёю разам і разам набраліся моцы, каб пайсці ў жыццё далей, набыць прафесію настаўніцы, вырасціць уласных дзяцей і сёння гадаваць унукаў... І такіх, як Аляксандра Федасюк, славуцкая заходнебеларуская падпольшчыца. Здаецца, гэта я была з ёю поруч, калі з начнога неба падаў на чорны лес, у неведомасць, парашут, калі са спакойнага тылу вярталася яна на сваю Слонімшчыну, каб у цяжкі час быць побач з землякамі, узяць у рукі зброю, пакінуўшы на чужыя рукі маленькую дачку Уладзю. Я сядзела побач з імі гадзінамі, слухала іх, не вымаючы блакнота, і запамінала кожную дробязь з іх сказаў, бо ніколі не пераставала задаваць сабе пытанне, што

такое мужнасць чалавека наогул, што ёсць жаночая мужнасць.

Я ганаруся асабістым, няхай нават часовым, як гэта нярэдка здарэцца ў нас, работнікаў друку, знаёмствам з такімі беларускімі жанчынамі, як член-карэспандэнт Акадэміі навук УАСХНІЛ Тамара Кулакоўская, акадэмік Любоў Хатылёва, прафесар Нінель Бабкова. Сваё права на роўнасць жанчыны з мужчынам яны, як, дарэчы, і многія іншыя (40 працэнтаў навуковых работнікаў рэспублікі складаюць жанчыны), выкарысталі бліскуча. Тамара Кулакоўская стварыла глебаўную карту ўсіх земляў рэспублікі, якая адразу ж стала падручнікам для аграномаў, зрабіла разлікі для электронна-вылічальнай сістэмы на прагнозы ўрадлівасці нашых палёў да 2000 года. Любоў Хатылёва, адна з вядомых генетыкаў свету, здолела прайсці ў таямніцу таямніц, у загадку гетэрозісу, у спадчынную лінію многіх патрэбных чалавеку, патрэбных народнай гаспадарцы раслін. Нінель Бабкова стварае новыя сілікатныя матэрыялы. Яна навукова кіраўнік маладых вучоных і выкладчыца тэхналагічнага інстытута... З імі і з многімі іншымі жанчынамі — з генеральнымі дырэктарамі вялікіх прадпрыемстваў, канструктарамі станкоў і машын, урачамі, настаўнікамі, аграномамі, аператарамі электронна-вылічальных сістэм і аператарамі машынага дасяння кароў, са старшынямі калгасаў і дырэктарамі саўгасаў — я сустракалася і на іхніх рабочых месцах, у службовых кабінетах, лабараторыях, і ў іх дома. І зноў захаплялася і задавала сабе пытанне: адкуль, з якіх крыніц гэтае дзівоснае спалучэнне рысаў новага жаночага характару? Усе яны абаяльныя, прыгожыя жанчыны, прычотныя маці, цудоўныя гаспадыні. Думаю: ад нашых маці, ад простых, працавітых жанчын горада і вёскі ўзялі яны свой талент, умельства, дабрыню. І здзейснілі сябе як асобы, атрымаўшы на гэта права і магчымасць.

... — Дзе вы працуеце? — спыталася ў мяне актывістка рускага таварыства ў Афінах.

— У беларускім часопісе для жанчын...

— Як называецца ваш часопіс?

— «Работніца і сялянка».

У кафэ «Святы Мікола», што поблізу рускай царквы, дзе адбылася наша гутарка, імгненна наступіла цішыня. Твары жанчын выцягнуліся, зіклі ветлівыя ўсмішкі. Маіх суб'ядзінчых дачок, ці мо нават ужо і ўнучак рускіх памешчыкаў і памешчыц, эмігрантаў і раваўшых некалі з поўдня Расіі, наспярожыла, напалохла нават назва майго часопіса. Што пачулася ім? Мо водгук рэвалюцыі? Той рэвалюцый, якая здзейсніла найвялікшую ў гісторыі чалавецтва сацыяльную справядлівасць, даўшы жанчыне, у тым ліку і работніцы, і сялянцы, яе дачку ўнучцы, сённяшні дзень, сённяшні лёс.

Алена УЛАДЗІМІРАВА.

НА ЗДЫМКУ: Валянціна ЛЕПЯШКО.

О городе Калининграде можно рассказывать как о крупном морском порте, промышленном и научном центре обновленного края. Можно посвятить свой рассказ историческим памятникам, таким, как могила великого немецкого мыслителя Иммануила Канта, местам массового героизма советских солдат в годы минувшей войны... Но, пожалуй, неизгладимое впечатление оставляет единственный в своем роде, уникальный музей янтаря.

В центре города, на берегу Верхнего озера, приковывают внимание грозным видом крепостные стены и башни с бойницами, старинные муртыры и витые кружева металлических решеток. Это впечатляет. Но все же главное здесь — «солнечный камень», который бережно хранится за этими стенами.

Тишина... Приземистые кирпичные своды, винтообразные лестницы, узкие переходы больше напоминают театральную декорацию сказочного замка. Пугливыми птицами порхает эхо шагов и растворяется в мощных стенах. Поначалу не оставляет чувство приближения какого-то волшебства, и ожидание не обманывает вас. Вдоль стен, в глубоких нишах

НА ПРОСТОРАХ РОДИНЫ

ЯНТАРНЫЙ КРАЙ

и посредине залов, размещена экспозиция.

— Первых посетителей наш музей принял в 1979 году, — рассказывает мой гид, старший научный сотрудник Татьяна Суворова, выпускница исторического факультета Белгос-университета имени Ленина. — С той поры десятки тысяч туристов нашей страны и из-за рубежа познакомились с экспонатами. Создание музея в Калининграде не было случайностью, ведь на территории нашей области, на побережье Балтики, сосредоточено свыше 94 процентов разведанных мировых запасов янтаря.

Янтарь — одно из удивительных явлений природы. Он очаровывает человека неповторимым цветовым многообразием, пробуждает фантазию. О нем сложено немало прекрасных легенд. И не случайно. В истории культуры человечества янтарь занимает заметное место. Изделия и украшения из него популярны с древней-

ших времен. Он всегда вдохновлял художников и поэтов.

— Наш музей, — продолжает Татьяна Суворова, — знакомит посетителей с историей янтаря с древнейших времен и до наших дней. Экспозиция позволяет лучше узнать и понять природную красоту «смолы веков». Все экспонаты расположены в 28 залах общей площадью более тысячи квадратных метров. Каждый из разделов музея — своеобразный экскурс в глубь веков, проникновение в таинства природы, познание чуда.

Как объясняет современная наука, янтарь образовался 50 миллионов лет назад из смолы хвойных деревьев. В почве «янтарного» леса, а затем в морских песчано-глинистых отложениях смола под воздействием сложных физико-химических факторов превратилась в янтарь. Яркое впечатление оставляет раздел музея «Происхождение янтаря». Здесь представлены куски, разнооб-

разные по форме и цвету, а также образцы с остатками растений и насекомых — истинных посланников далеких веков.

Не оставляют равнодушными посетителей произведения мастеров XVII—XVIII веков, копии работ старых ювелиров. Янтарные шахматы, шкатулки, камеи, подсвечники, фрагменты знаменитой «янтарной комнаты». Авторами воссозданных произведений являются художники из Ленинграда А. Журавлев, В. и Г. Ерцевы, А. Крылов, А. Колчин и другие.

Значительное место в музее отведено экспозиции, повествующей о продукции Калининградского янтарного комбината, его развитии, а также отечественной школе янтарного ювелирного искусства. Ларец «Дружба народов», макет атомохода «В. И. Ленин», ваза «Изобилие» и целый ряд других экспонатов приковывают внимание посетителей.

— В книге гостей нашего музея много восторженных от-

зывов, — говорит моя собеседница, ученый секретарь музея Раиса Стефанкова. — Однако главная задача нашего коллектива — превратить музей в научно-методический центр о янтаре. Начало этой работе положено. Например, все разделы экспозиции как бы систематизируют знания о янтаре и обобщают опыт обработки «солнечного камня». Сотрудниками музея постоянно пополняется коллекция, собираются письменные источники и литература, создается научный архив. В этом нам помогают историки и археологи многих республик нашей страны. Есть определенные контакты и с учеными Белоруссии. Например, к нам поступили материалы результатов многих раскопок древних курганов республики, где встречались украшения из янтаря. Таким образом, прослеживается история отношений народов древности...

Ценные экспонаты музея янтаря. Но особую значимость им придает большая хлопотная работа сотрудников этой необычной кунсткамеры. И о благодарности за это говорят многочисленные отзывы побывавших здесь людей.

Николай ИНИН.

РОЛЬ ЖЕНЩИНЫ В ЖИЗНИ ОБЩЕСТВА

ЦЕЛЬ — САМОУТВЕРЖДЕНИЕ

В Советском Союзе подавляющее большинство женщин трудоспособного возраста учатся или работают, составляя половину всех рабочих и служащих. В то же время столь активное участие женщин в общественно полезном труде рождает и свои специфические проблемы.

— Прежде чем рассказать о некоторых из них, приведу в начале нашей беседы несколько «штрихов к портрету» нашей современницы, — говорит корреспонденту АПН Эльвира **НОВИКОВА**, заведующая сектором Научного центра Всесоюзного Центрального Совета Профессиональных Союзов (ВЦСПС), член Комиссии по проблемам трудящихся женщин Всемирной федерации профсоюзов (ВФП). — Какую бы сферу деятельности сегодня мы ни затронули — практически нет такой, где не трудилась бы женщина. На их долю приходится в СССР почти две трети экономистов, три четверти работников культуры, здравоохранения, народного образования, около 40 процентов научных работников. Каждая вторая инженер в промышленности — женщина. Среди дипломированных специалистов они составляют 59 процентов.

— Не секрет, однако, что между высоким уровнем образования женщин и их темпами продвижения по службе существует определенное противоречие. Скажем, в промышленности, где женщин-инженеров половина, среди руководителей производства их значительно меньше. Чем это можно объяснить?

— Известно, что деловые показатели работника наиболее активно растут в первые восемь-десять лет его трудовой деятельности. Между тем у женщин именно это время связано с созданием семьи, рождением ребенка. «Двойная ноша» — работа плюс дела по дому — естественно, замедляет ее продвижение по служебной лестнице.

— «Двойная ноша...» Может быть, женщинам на время, пока дети подрастут, имеет смысл сделать перерыв в работе!

— Это их право. В СССР 7—9 процентов женщин не работают и заняты только домашним хозяйством, воспитанием детей. Большинство же не хотят надолго оставить свою работу даже и в том случае, если муж будет зарабатывать столько же, сколько сейчас они зарабатывают вместе. Утверждать это позволяют данные многих социологических исследований, которые свидетельствуют, что женщины рассматривают работу не только как материальный источник, но и как способ самовыражения, самоутверждения. Причем утверждения не только в обществе, не только в собственных глазах, но и в семье — у мужа и детей.

— Как же решить проблему?

— Советское общество многое делает для того, чтобы семейно-бытовые обязанности не мешали женщине участвовать в профессиональной деятельности. К примеру, в СССР действует широкая сеть государственных дошкольных учреждений, и их посещают большинство малышей. Это не только «развязывает руки» работающим матерям, но и оказывает семье значительную материальную помощь, так как 80 процентов расходов по содержанию ребенка там оплачивает государство.

Кроме того, в последние годы женщинам предоставлена широкая возможность (по их желанию) работать неполный рабочий день или по так называемому «скользящему» графику, с удобными часами выхода на работу. Отмечу при этом, что работа на льготных режи-

мах труда не влечет за собой каких-либо ограничений в трудовых правах — исчисления стажа работы, продолжительности ежегодного отпуска и других.

И все же до оптимального результата еще далеко. Хотелось бы уточнить только, что женщин, занимающих ответственные посты, в СССР с каждым годом становится все больше. Сегодня среди руководителей производственных объединений и предприятий их 11 процентов, среди начальников цехов, отделов, цеховых лабораторий 30 процентов. Каждый вторым учреждением здравоохранения, каждой третьей средней школой руководит женщина.

Активно участвуют женщины и в общественно-политической жизни страны. Например, в высшем органе государственной власти — Верховном Совете СССР — 492 женщины, что составляет треть всего депутатского корпуса. Каждый третий судья в СССР — женщина. В руководящих профсоюзных органах их 44 процента.

— Это, безусловно, впечатляющие цифры. И все же немало женщин занято и на достаточно тяжелых работах...

— К сожалению, проблема эта пока еще не решена. Она затрагивает, как правило, людей старшего поколения. Они вступали в трудовую жизнь во время или сразу после окончания второй мировой войны, которая принесла советскому народу неисчислимы страдания. В этой войне погибли 20 миллионов человек, в основном мужчин, и тяжесть восстановления народного хозяйства во многом легла тогда на плечи женщин. И выбирать — легкая это работа или тяжелая — не приходилось. Годы шли, эти женщины старели, учиться, менять профессию было уже поздно.

Замечу в этой связи, что в СССР разработана и осуществляется целевая комплексная программа ликвидации ручного труда, на основании которой ежегодно выделяются крупные средства на облегчение условий труда рабочих и служащих, в первую очередь женщин, за счет автоматизации и механизации производства. Кроме того, в коллективных договорах предприятий особо предусматриваются специальные обязательства администрации по механизации подсобно-вспомогательных работ и транспортных операций, на которых заняты женщины, а также переводу их с ручных операций на более легкие и квалифицированные.

По мере возрастания экономических возможностей государства расширяются и меры помощи женщине, — говорит в заключение Эльвира Новикова. — В двенадцатой пятилетке (1986—1990 годы) в Советском Союзе будет продолжена работа по дальнейшему улучшению условий труда и быта женщин, расширена помощь семьям, имеющим детей. В частности, в дополнение к давно существующему и полностью оплачиваемому отпуску по беременности и родам предполагается увеличить продолжительность частично оплачиваемого отпуска по уходу за ребенком до полутора лет, построить дополнительно детских дошкольных учреждений на три миллиона мест, развивать и совершенствовать службу быта, торговлю.

Беседу вела
Елена ПЕРЧЕНКО.
(АПН).

ПОИСКИ ЭФФЕКТИВНЫХ СРЕДСТВ БОРЬБЫ С РАКОМ

ОБЪЕДИНЕННЫМИ УСИЛИЯМИ

О развитии онкологии и международном сотрудничестве в этой области рассказывает в беседе с корреспондентом АПН президент Академии медицинских наук СССР, генеральный директор Всесоюзного онкологического научного центра, академик Н. БЛОХИН.

— Как бы вы, Николай Николаевич, определили этап, на котором находится сегодня онкология?

— Я бы сказал, что в настоящее время онкология поднялась на еще более высокий уровень. Разумеется, проблема рака не решается созданием универсального препарата. Сегодня эффективная борьба с раком возможна главным образом путем раннего выявления болезни, потому что на ранних стадиях мы в состоянии вылечить почти каждого больного. Здесь медики имеют возможность опираться на накопленные эпидемиологические данные о распространении рака, а также использовать метод диспансеризации, что кстати, у нас в стране уже делается. Кроме того, эпидемиологическое изучение рака указывает на причинные факторы. Не все зависит от онкогенов и вообще «внутренних» факторов человеческого организма. Многие определяются образом жизни и условиями среды, которые могут, влияя на онкоген, либо привести к злокачественному превращению клетки, либо нет. Для людей важно знать, что зависит от них. Около 30 процентов раковых заболеваний (и не только легочных) связано с курением. 15—20 процентов — с нарушением женской физиологии. Какая-то часть, причем немалая, вызывается неправильным питанием. Необходимо, естественно, устранять эти и другие факторы риска.

Статистика за последние 10—15 лет показывает стабилизацию смертности от злокачественных опухолей и даже тенденцию к снижению смертности от рака у женщин. В нашей стране живут примерно два с половиной миллиона человек, которые прежде болели раком. Из них немногим больше половины составляют те, которые лечились более пяти лет назад. 800 тысяч — более 10 лет назад.

— Что вы можете сказать о международном сотрудничестве онкологов, в частности о совместных работах с американскими учеными?

— Контакты советских и американских онкологов, можно сказать, начались еще в годы второй мировой войны, когда мы вместе боролись против общего врага. Настоящее, активное сотрудничество стало налаживаться в середине 70-х годов, в период разрядки, когда между СССР и США был заключен ряд соглашений по совместным работам в области кардиологии, онкологии, охране окружающей среды и по некоторым другим проблемам. Онкология при этом бы-

ла одним из ведущих направлений сотрудничества. Мы сообща изучали проблемы злокачественных опухолей, создания новых лекарственных препаратов, обменивались этими препаратами. В США было передано более ста изучавшихся у нас препаратов. Оттуда мы получили около 70. Были выпущены на русском и английском языках две монографии по химиотерапии опухолей. Совместно мы занимались изучением эпидемиологии рака, анализировали тенденцию распространения рака. В результате появилась еще одна монография — «Эпидемиология рака в СССР и США». Вместе мы разрабатывали и такое направление, как проблема, связанная с предполагаемым вирусным происхождением лейкоза. В этой связи в США нами был официально передан открытый после ряда опытов с обезьянами вирус, с которым американские ученые продолжают работать и сейчас.

Однако на протяжении последних лет такое сотрудничество сокращалось. Мы стремились продолжить совместные работы и видели заинтересованность в этом американских коллег. В частности, обе стороны хотели подготовить совместную монографию под названием «10 лет сотрудничества советских и американских ученых в области онкологии». Однако это десятилетие, по сути дела, не состоялось, так как американские ученые не получали у себя разрешения на проезд в СССР. Мы стремились, но безуспешно, привлечь американцев к совместной работе в рамках объединения директоров онкологических институтов и центров Европы.

Сейчас мы готовы предложить ряд научных проблем в продолжение нашего сотрудничества. В частности, это могли бы быть такие направления, как создание новых средств и препаратов для борьбы с раком, изучение эпидемиологии и профилактики рака, методы ранней диагностики. Мы надеемся, что после встречи в верхах в Женеве, где, как известно, стороны договорились о возобновлении взаимодействия ученых-онкологов, американская сторона проявит большую активность в стремлении восстановить некогда успешно развивавшееся сотрудничество.

Добавлю, что мы работаем вместе с другими социалистическими странами по единой программе в рамках СЭВ, в ряде международных организаций: Международном агентстве по изучению рака в Лионе, Международном противораковом союзе. Имеются у нас также соглашения с Францией, Италией, Японией и другими странами. При этом мы исходим из того, что объединение усилий в борьбе с «болезнью века» имеет важное значение для достижения успеха.

Юрий ЕФРЕМОВ.
(АПН).

З Саламанейя ЛЯСЬКО фотакарэспандэнт Ю. ІВАНОУ сустрэўся ў вёсцы Цярэблішчы, што на Століншчыне. Яна не гераіня, не грамадскі дзеяч, не кіназорка, але мне зразумела, чаму затрымалася на яе твары фотакamera. У вачах жанчыны стаіліся журба і радасць, дабрата і спагада, разуменне і мудрасць. Здаецца, варта дакрануцца ёй сваімі натруджанымі за доўгае жыццё рукамі, і адчуеш палёжку, спакой. Няпростым быў лёс бабкі Салохі, як завуць яе ў вёсцы. Дзве сусветныя вайны перажыла. У мікалаеўскую страціла першага мужа, у Вялікую Айчынную—другога. Восем дзяцей выгадала і вывела ў людзі кабета. Зараз жыве ў Цярэблішчах з унукам Фёдарам.

Д. БАБАК.

ФРАНЦУЗАЎ ЦІКАВІЦЬ ЖЫВАПІС

БЕЛАРУСКІХ МАСТАКОЎ

ПАШЫРАЮЧЫ КУЛЬТУРНЫ АБМЕН

У «Галеры дэ Франс» — вядомасць музея цікавага і сучаснага. Ён супрацоўнічае з лепшымі мастакамі ва ўсім свеце. Вернісежы, што тут наладжваюцца, лічацца прэстыжнымі, папулярныя ў французай. Гэта ў значнай меры абумоўлена тым, што крытэрыем пры выбары мастака, адбору яго работ для паказу на выстаўцы з'яўляецца высокі прафесійны ўзровень майстра, яго творчая індывідуальнасць.

Выдавецтва «Эдысьён дэ рэгар» выдае буклеты, альбомы, праспекты, якія знаёмяць з творчасцю выдатных мастакоў і, у прыватнасці, тых, чые работы дэманстраваліся і куплены «Галеры дэ Франс». Работа музея і выдавецтва спрыяе ўзаемамарэму, пашырэнню культурнага абмену паміж краінамі.

У мінулым месяцы па запрашэнню Усесаюзнага Агенцтва па аўтарскіх правах у Савецкім Саюзе знаходзілася дэлегацыя французскага выдавецтва «Эдысьён да рэгар». У склад яе ўваходзілі прэзідэнт выдавецтва Жазэ Альварэз, дырэктар «Галеры дэ Франс» Катрын Рэйнхорн-Ціек і галоўны рэдактар серыі савецкіх кніг па мастацтву Элен Лярош. Два дні госці з Францыі былі ў Мінску, куды іх прывяло жаданне бліжэй пазнаёміцца з творчасцю беларускіх мастакоў.

— Роўна год назад, — успамінае Жазэ Альварэз, — на выстаўцы ў Маскве, у Траццякоўскай галерэі, я ўпершыню ўбачыў работы беларускіх жывапісцаў. Яны зрабілі на мяне прыемнае ўражанне. Сёлет а прыехаў разам з Катрын Рэйнхорн-Ціек. Магчыма, мы дамовімся, і ў «Галеры дэ Франс» адбудзецца вернісаж каго-небудзь з беларускіх мастакоў або нават некалькіх.

У Мінску госці з Францыі пабывалі ў сталічным Палацы мастацтва, дзе зараз дэманструецца рэспубліканская выстаўка «Мы будзем камунізм».

— Ці было для вас што-небудзь незвычайнае, нечаканае ў гэтай экспазіцыі? — спытала я пасля прагляду ў Элен Лярош, якая часта бывае ў Савецкім Саюзе, знаёма з творчасцю многіх савецкіх мастакоў.

— Выстаўка цікавая сваёй сучаснасцю, — адказала Элен Лярош. — Яна дае ўраўненне аб тым, як жыве беларуская рэспубліка, хто яе сённяшнія героі. Така не сустрачаш ні ў якой краіне Захаду. Там мастакі аддаюць чамусьці перавагу сюжэтам з мінулага.

Працягваючы знаёмства з творчасцю беларускіх жывапісцаў, французскія госці пабывалі ў майстэрнях мастакоў Віктара Грамыкі, Гаўрылы Вашчанкі, Леаніда Шчамялёва. Яшчэ ў музеі Вялікай Айчыннай вайны яны літаральна застылі ў захваленні перад палотнамі Міхаіла Савіцкага, якія складаюць антываенны цыкл, вядомы пад назвай «Лічы на сэрцы». Не меншую прафесійную і чалавечую цікавасць французай у майстэрні мастака выклікалі яго работы, якія пакуль яшчэ нідзе не экспанаваліся — партрэты сына, бацькі, маці М. Савіцкага, сямейны партрэт, партрэт народнага

артыста Савецкага Саюза Міхаіла Ульянава...

І зноў вайна, у бязлітасным полімі якой згарэла маладосць Міхаіла Савіцкага, памяць аб трагедыі і мужнасці народа, які перамог фашызм.

— Збіраюся пісаць пра Севастопаль. Гэта (Міхаіл Савіцкі паказаў на карціну, дзе матросы хваваюць загінуўшага таварыша), можа, адна з карцін будучай серыі. Я ж там ваяваў, у Севастопалі трапіў у палон, прайшоў фашысцкія канцлагеры. Яшчэ жывыя таварышы, разам з якімі змагаліся. Просяць успомніць, напісаць пра подзвіг севастопальцаў.

— Тэма мінулай вайны вельмі важная, яна інтэрнацыянальная, таму і мы так хвалюемца, калі глядзім вашы работы, — сказала Катрын Рэйнхорн-Ціек. — Я думаю, усё, што бачылі мы, будзе цікава і іншым французам.

Катрын Рэйнхорн-Ціек прапанавала Міхаілу Савіцкаму праз год-паўтара наладзіць яго выстаўку ў «Галеры дэ Франс». Жазэ Альварэз сказаў, што іх выдавецтва з задавальненнем выдала б альбом работ мастака. Для выстаўкі патрэбна некалькі новых карцін, а ўвогуле экспазіцыя звычайна складаецца з работ розных гадоў, розных цыклаў. Галоўнае, каб яна давала ўраўненне аб творчасці майстра, яго манеры пісаць, прафесійным узроўні, асаблівасцях і індывідуальнасці, аб тэматыцы твораў, аб тым, што яго хвалюе і што ён адлюстроўвае.

— Хацелася б, каб ваша выстаўка ў Францыі, — сказала Катрын Рэйнхорн-Ціек, звяртаючыся да Міхаіла Савіцкага, — выклікала ў глядачоў такія ж пачуцці, якія зведалі мы ў музеі, калі глядзелі «Лічы на сэрцы». Такая выстаўка — гэта знаёмства з савецкім мастацтвам, яго асаблівасцямі. На жаль, на вялікі жаль, — падкрэсліла Катрын Рэйнхорн-Ціек, — французы вельмі дрэнна ведаюць савецкае мастацтва.

Сустрэча ў Мінску была кароткай. Але, развітваючыся, госці папрасілі абавязкова напісаць пра тое, што Мінск ім спадабаўся. Яны гаварылі:

— Мы адкрылі для сябе тут надзвычай многа карыснага, раней невядомага. Нам спадабалася архітэктура горада, новых яго раёнаў. Горад прыгожы, хача, нам здалася, што ён ужо крыху расцягнуты, завялікі.

Жазэ Альварэз прасіў падкрэсліць, што ўсе яны былі літаральна крануты цёплым прыёмам беларусаў. «Мы не адчувалі, што знаходзімся за мяжой. У адносінах мастакоў да нас былі шчырасць і добразычлівасць. Не заўважалі наогул фальшу паміж людзьмі. Прыемная, інтэлігентная манера мастакоў паказваць свае работы. А паказваць ім ёсць што. Нават за некалькі дзён мы ўбачылі вельмі розных мастакоў. Кожны з іх па-свойму цікавы, вельмі індывідуальны і самабытны. Я думаю, што наша супрацоўніцтва толькі пачынаецца. Мы зацікаўлены ў пашырэнні культурнага абмену паміж СССР і Францыяй. Мы аддадзім гэтай справе сваю энергію і часцінку сэрца».

Дзіяна ЧАРКАСАВА.

ПРЫМЕРКАВАНА ДА ЮБІЛЕЮ

Да 90-годдзя з дня нараджэння народнага пісьменніка Беларусі Кандрата Крапівы ў Доме літаратара адкрыта выстаўка, падрыхтаваная супрацоўнікамі Цэнтральнага дзяржаўнага архіва-музея літаратуры і мастацтва БССР і бібліятэкі Саюза пісьменнікаў БССР. На ёй экспануюцца дакументы, творы паэта, які ілюструюць яго жыццёвы і творчы шлях.

Шырока экспануюцца першыя кнігі К. Крапівы, выданыя ў 20-30-я гады: «Аспё», «Крапіва», «Біблія», «Байкі», «Ухабы на дарозе», «Хвядос Чырвоны нос», «Калючы строй». У іх сатырык высмейваў перажыткі мінулага, бескультур'е, кар'ерызм, падхаліства.

На выстаўцы прадстаўлены часопісы, выданыя да Вялікай Айчыннай вайны: «Узвышша», «Полымя рэвалюцыі», «Беларусь», дзе друкаваліся першыя творы пісьменніка. Пра жыццё сялянства, пра вострую класавую барацьбу ў 20-я гады ў беларускай вёсцы расказвае яго раман «Мядзведзічы».

На выстаўцы экспануецца і сатырычная газета-плакат «Раздавім фашысцкую гадзіну» за 1943—1945 гады, рэдактарам якой быў К. Крапіва. Выклікаюць цікавасць наведвальнікаў шматлікія фатаграфіі, на якіх Кандрат Кандратавіч зняты з дэлегатамі І з'езда «Маладняка», з Я. Коласам, М. Танкам, А. Кулішовым, М. Лыньковым, П. Броўкам, П. Панчанкам; ёсць фатаграфіі сцэн са спектакляў, пастаўленых на п'есах К. Крапівы.

В. КАМЫШ.

ЗНАЁМІМ З ТВОРЧАСЦЮ МАЛАДЫХ

ПАНО

ТАМАРЫ

КІРШЫНОЙ

У творчым лёсе Тамары Кіршыной няма нічога незвычайнага, хутчэй, наадварот — ён характэрны для яе пакалення.

Вучоба ў мастацкім вучылішчы, затым у інстытуце, удзел у выстаўках і работа па спецыяльнасці. Нешта падобнае маглі б расказаць пра сябе многія маладыя мастакі.

І разам з тым пры больш уважлівым разглядзе незвычайнасць усё ж ёсць. Незвычайныя хуткі ўзлёт, ранняя творчая сталасць. Паўную ролю ў яе лёсе адыграў шчаслівы выпадак.

Кампазіцыя яшчэ мала каму вядомай мастачкі прыцягнулі ўвагу майстра-манументаліста А. Кішчанкі. Гэта, безумоўна, удача. Знаёмства з работамі А. Кішчанкі, творчае асваенне яго мастацкіх прынцыпаў дазволілі маладой мастачцы хутчэй знайсці сябе, вызначыць свой уласны почырк. Наколькі меў рацыю майстар, гаворачы аб Тамары Кіршыной як аб мастаку з вялікай будучыняй, пацвярджае яе першая буйная работа — інтэр'еры кафе «Арбат» у мінскім мікрараёне Усход. Гэта работа адрозніваецца ўважлівым манументальна-дэкаратыўнага мастацтва Беларусі. У ёй праявілася творчая самастойнасць мастачкі, умненне звязаць асобныя элементы агульнай задумай — можна сказаць, «архітэктурнасць» мыслення.

Увогуле, самастойнасць як рыса характару, праявілася ў Тамары Кіршыной яшчэ ў час вучобы ў Абрамцаўскім мастацка-прамысловым вучылішчы, што пад Масквой. Студэнты мастацкіх вышэйшых навучальных устаноў і вучылішчаў — гэта, як правіла, людзі, што атрымалі пачатковыя веды па мастацтву ў вялікіх гарадах. Гэта заканамерна: менавіта там канцэнтруюцца інтэлектуальная энергія, там выстаўкі, музеі, тэатры, вучыць прыгажосці і само аблічча горада, архітэктурныя ансамблі, помнікі гісторыі. Тамара ж нарадзілася ў невялікім гарадку Калінкавічы, што на Гомельшчыне. Натуральна, да многага лаходзіла самастойна. Але веды яе аказаліся глыбокімі.

Пасля вучылішча яна працуе на керамічнай фабрыцы ў горадзе Мазыры. Тут Тамара ўдасканальвае свае веды па тэхналогіі, збірае багаты матэрыял па народнаму мастацтву. Затым — Беларускі дзяржаўны тэатральна-мастацкі інстытут і першая буйная работа. Афармленне інтэр'ераў кафе «Арбат» было даручана Кіршыной, тады

яшчэ студэнтцы трэцяга курса аддзялення керамікі. Улічваючы складанасць аб'екта, выпадак незвычайны. Тут яна выступіла як выканаўца (генеральнае рашэнне было распрацавана раней), але з шырокімі паўнамоцтвамі — выканаўца-інтэрпрэтатар. Раскрыць сваю творчую патэнцыю і прафесійны ўзровень у такой ступені далёка не заўсёды ўдаецца студэнту нават у дыпломнай рабоце.

Што тычыцца афармлення раёна Усход у цэлым, гэта быў, бадай, першы ў рэспубліцы выпадак, калі супрацоўніцтва архітэктара і мастака пачыналася ўжо на стадыі праектавання, калі генеральнае рашэнне прадугледжвала эстэтычную арганізацыю асяроддзя. Удзел у такой рабоце быў вялікай школай для маладой мастачкі. Можна сказаць, што Тамара абараніла дыплом яшчэ да дыплама.

Цяпер Тамара працуе над манументальным пано для гасцініцы «Беларусь», якая будзе ў сталіцы. Работа пакуль у намідах. Але напат на гэтым узроўні яна ўражае.

Мастак расце з кожным новым творам. Не страціць у вялікіх размерах дэкаратыўную пластычнасць памагае ёй пастаянны зварот да малой пластыкі, да утылітарных рамачных формаў. (Кіршына — галоўны мастак Барысаўскага камбіната дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва — галоўнага вытворчага прадпрыемства Мастацкага фонду рэспублікі).

Стылістычная адметнасць работ Тамары Кіршыной — свабодная пластыка ўнутры жорсткай архітэктурнай формы — добра адчуваецца ў кампазіцыі «Дрэва жыцця».

18 медальёнаў размешчаны ў тры ярусы па ўзрастаючай: пяць, шэсць, сем. Ніжні і верхні паверх кампазіцыі — карані і крона. Для каранёў лясныя зьяры (хоць назваць зьярамі гэтыя добрыя істоты не зусім справядліва), у кроне — птушкі з жаночымі галоўкамі. Напрошваецца параўнанне з міфічнымі сірэнамі ці мудрымі птушкамі рускіх казак.

Сярэдні ярус — людзі з інструментамі ў руках, можа, музыканты, можа, майстры. Можа, гэта параджэнне мелодыі, а можа, стварэнне скрыпкі. Гэта не так ужо і важна. Галоўнае — гэта расказ пра мелодыю, здабытую з дрэва жыцця.

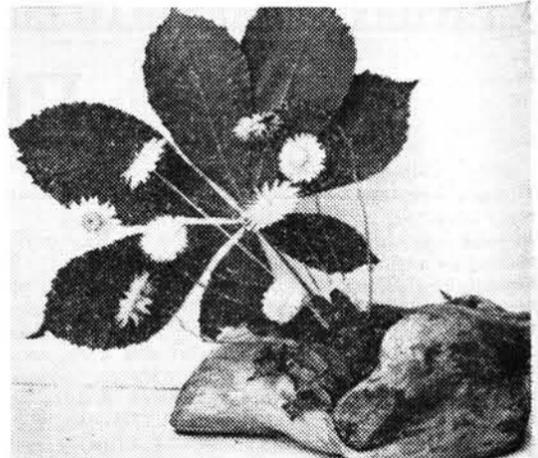
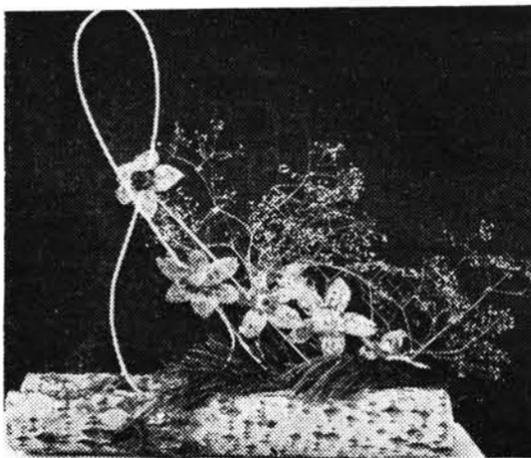
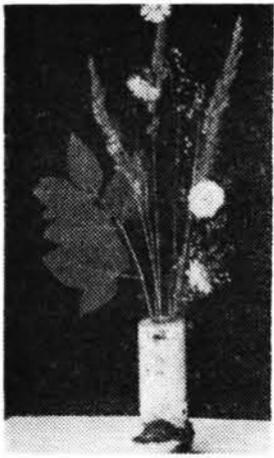
Тут ёсць той дух наватарства і творчай смеласці, якія неабходны мастаку, калі ён звяртаецца да «вечных» тэм. Бо заўжды рызыкаеш некага паўтарыць ці аказвацца незразуметым, калі твая трактоўка адышла занадта далёка ад стэрэатыпа.

У «Дрэва жыцця» неназойліва прысутнічае гратэск. Більцам аб сур'ёзным гаворыцца з лёгкай усмешкай. Перад намі не прытча, а казка.

Можна смела сцвярджаць, што творчасць маладога мастака стала прыметнай з'явай мастацтва Беларусі і што ад Тамары Кіршыной можна чакаць яшчэ многага. У гэтым пераконваешся пры кожнай сустрэчы з яе новымі работамі: почырк знаёмы, а змест новы.

Пётра ВАСІЛЕУСКІ.
НА ЗДЫМКАХ: работы Т. КІРШЫНОЙ. Керамічная кампазіцыя; фрагмент пано «Дрэва жыцця».

У Доме настаўніка ў Мінску працавала VIII гарадская дзіцячая выстаўка «Зіміні букет». У экспазіцыі было прадстаўлена 450 экспанатаў з 120 школ і пазашкольных устаноў. На ёй мы сустрэліся з экскурсаводам, кіраўніком гуртка «Прырода і фантазія» станцыі юных натуралістаў Кацярынай Новікавай.

— Усе кампазіцыі, — расказвае Кацярына Фёдарына, — зроблены з даступных матэрыялаў. Шышкі, кавалачкі кары, галінкі дрэў, сухія кветкі і лісьце ў дзіцячым уяўленні сталі «Спячай прыжуняй», «Канарэйкамі ў клетцы», «Царствам Снежнай каралевы...» За дэкаратыўнасцю кампазіцыі заўсёды стаіць думка, тэма. «Асенняя саната», «Песні Эдварда Грыга», «Мой родны кут», «У сям'і адзінай» — так у дзіцячую фантазію ўрываецца жыццё. Прышла новая экскурсія. Кацярына Новікава пачала расказваць аб падборы вазы ці асновы для кампазіцыі. Дзеці глядзяць на корчык, высушаную дыню і магутнае сцябло баршчэўніка. Хто ведае, можа з гэтай выстаўкі для некага пачнецца захапленне!

НА ЗДЫМКАХ: экспанаты выстаўкі. Фота Ю. ЗАХАРАВА.

ГРАЦЫЯ І ПЛАСТЫКА

Вельмі хутка яна зрабілася надзвычай папулярнай ва ўсім свеце. Ёю захапіліся людзі ўсіх узростаў. І не дзіўна, таму што рытмічная гімнастыка, або, як яе яшчэ называюць аэробіка, дае магчымасць кожнаму, нават самому неспартыўнаму чалавеку, навучыцца валодаць сваім целам, мець добрую фізічную форму, лёгка і грацыёзна рухацца. Асабліва вабшч рытміка жанчын.

Не будзе адкрыццём сцвярджаць, што жанчынам наогул падабаецца рухацца пад музыку. А звычайна прычым да гэтага ў іх ёсць істотнае тэма — таксама чыста жаночая «слабасць»... Сараканцамімінутныя заняткі спецыяльнымі гімнастычнымі практыкаваннямі пад гукі прыемнай мелодыі ў пэўнай ступені спалучаюць адно з другім.

Дзе і калі могуць мінчанкі займацца рытмікай? Можна дома, у кампаніі вядомых спартсменаў: дастаткова толькі ў пэўны час націснуць кнопку свайго тэлевізара. Многія ж аддаюць перавагу заняткам у спецыяльных секцыях і групах, якія арганізаваны на стадыёнах і ў спорткомплексах, фізкультурна-адукацыйных камбінатах. Цяпер у Мінску дзейнічае звыш 600 груп, у якіх займаецца каля 15 тысяч прыхільнікаў рытмічнай гімнастыкі. Што ж датычыцца часу, то тут заўсёды ёсць магчымасць кожнаму выбіраць зручны для сябе варыянт: зранку, днём або ўвечары.

У 1984 годзе былі арганізаваны групы рытмікі пры Палацы культуры Мінскага аб'яднання вылічальнай тэхнікі. «Першымі адгукнуліся на запрашэнне маладыя дзяўчаты, — расказвае трэнер Алена Харанека. — І гэта натуральна: моладзі заўсёды імпануе рух, сучасныя рытмы, у суправаджэнні якіх праводзяцца заняткі». А як жа жанчыны больш сталага ўзросту? «Неўзабаве прыйшлі і старэйшыя — працягвае размову мая субсядніца. — Розныя, неподобныя, але кожная хоча быць грацыёзнай і здаровай, нягледзячы на ўзрост. Дарэчы, цяпер іх амаль трэць усяго саставу. Безумоўна, не ва ўсіх адразу ўсё атрымліваецца. Але некаторыя даюць яшчэ фору маладым. Вось як, напрыклад, Тамара Чарняхоўская».

Я і сама ўжо звярнула ўвагу на гэтую спрытную маладжаваю жанчыну, што з усмешкай і прыметным задавальненнем выконвала практыкаванні. Да яе першай і падыйшла пасля заняткаў. Тамара Мікалаеўна працуе начальнікам лабараторыі на аб'яднанні. Вось ужо другі год тройчы на тыдзень пасля работы прыходзіць у групу рытмікі.

«Гэта сапраўдная радасць! — лічыць жанчына. — Цу-

доўна падабраная музыка падымае настрой. Атрымліваеш такі зарад бадзёрасці, што пасля заняткаў усе хатнія работы ідуць хутчэй і веселей. А мае дамачадцы ўжо добра ведаюць расклад заняткаў і нават сочаць за тым, каб я іх не прапускала».

«Мне таксама вельмі падабаецца хадзіць на заняткі. Ужо само адчуванне, што ты ў калектыве, з сяброўкамі, вызывае прыемныя эмоцыі. І для здаровага жанчыны карысць вялікая, гэта як урач гавару, — уступае ў размову Раіса Вусніч. — Я раю ўсім сваім знаёмым і пацыентам не адсіджвацца перад тэлевізарам у мяккім крэсле, а ісці ў гімнастычныя групы».

Марыя Харытановіч, якая таксама працуе ў Мінскім аб'яднанні вылічальнай тэхнікі, займаецца рытмікай каля года. «Магчыма, тэрмін і невялікі, — гаворыць яна, — але змены ў сабе бачу адчувальныя. Збавілася, думаю пакуль, ад каварнага радыкуліту. Заўважаю, многія жанчыны нашы сталі больш стройнымі, сочаць за паставай. Мы пасябралі, пасля заняткаў нярэдка затрымліваемся, шмат чаму вучымся адна ў адной, абменьваемся рэцэптамі сваіх «фірменных» страў, нават абноўкі сюды прыносім. У нас своеасаблівы жаночы клуб», — смяецца Марыя Пятроўна.

Жанчыны шчыра дзяліліся сваімі ўражаннямі, запрашалі ў секцыю... Па-рознаму прыйшлі яны сюды: выпадкова і з пэўнай мэтай, адны зусім нядаўна, іншыя ўжо лічачы ветаэрамі. Але ўсе аднадушныя ў меркаванні: сучасная жанчына не павінна замыкацца толькі ў хатніх клопатах. У яе ёсць прафесія, любімая справа. У яе заўсёды ёсць час і магчымасць цікава, разнастайна, карысна адпачываць. А значыць — знайсці сорок пяць мінут на рытміку.

Алена АНАНІЧ.

НА ЗДЫМКУ: у аматараў рытмікі заўсёды выдатны настрой. Фота Я. ПЯСЕЦКАГА.

ТАЙНЫ СТАРАЖЫТНЫХ ЗВЫЧАЯЎ

Вось ужо некалькі год экспедыцыі навуковых супрацоўнікаў, аспірантаў і студэнтаў Інстытута славяназнаўства і балканыстыкі АН СССР, Маскоўскага і Беларускага універсітэтаў, іншых навуковых і навучальных устаноў краіны выязджаюць у розныя пункты Беларускага і Украінскага Палесся, Бранскай вобласці для збору матэрыялаў па духоўнай спадчыне палешукоў — людзей адметнай культуры, багатых фальклорных традыцый, своеасаблівага жыццёвага ўкладу, звычаяў і вераванняў. У 1980 годзе была складзена зводная праграма ПЭЛА, згодна з якой павінны будуць даследавацца каля 160 населеных пунктаў Палесся. У студзені-лютым у Кобрынскім і Маладэцкім раёнах працавалі дзве экспедыцыі МДУ і БДУ па збору матэрыялаў для унікальнага этналінгвістычнага атласа.

— Работы наперадзе яшчэ вельмі многа, — сказаў навуковы супрацоўнік фальклорна-дыялекталагічнай лабараторыі філфака БДУ, кандыдат філалагічных навук Н. Антропаў. — Складанасць не толькі ў тым, каб сабраць матэрыялы, для чаго трэба будзе скласці многія тысячы картак. Галоўнае — сістэматызаваць атрыманы дадзеныя. Думаецца, год праз дзесяць можна будзе ўжо даволі пэўна гаварыць аб Палескім этналінгвістычным атласе як аб навуковым факце, які не мае прэцэдэнтаў. Гэты атлас раскажа аб звычаях і жыццёвым укладзе жыхароў Палесся, дасць навуковае тлумачэнне многім традыцыям і абрадам, што захаваліся да нашага часу.

Пакуль жа асноўная задача даследчыкаў — завяршыць фронтальнае абследаванне населеных пунктаў. З гэтай мэтай у БДУ, як і ў Маскоўскім універсітэце, створаны спецсемінары навучэнцы якога ўключыліся ў работу над атласам.

Д. ПАДБЯРЭЗСКИ.

СЛУЦКАЯ КУЗНЯ

У Слуцку, які мае амаль 900-гадовы ўзрост, праводзіліся археалагічныя раскопкі. У пласце XII стагоддзя быў выяўлены зруб намерамі 3,4×3,5 метра, сечаны з хваёвага бярвення таўшчынёю 14—16 сантыметраў. У куце гэтай пабудовы мелася печ — камянка. Самым цікавым было тое, што пры расчыстцы была выяўлена вялікая колькасць жалезных вырабаў, знойдзены паўфабрыкаты і адходы металапрацоўчага рамяства. На нашу думку, раскопаны зруб з'яўляецца кузняй. Што ж выраблялі слуцкія кавалі 800 гадоў назад?

Знойдзены замкі, ключы, ланцуг, конскія пугы, дзвярныя ручкі і клямкі, прабоі, цвікі, вядзёрныя дужкі і вушкі да катлоў, рыбакоўныя кручкі, луч-

нік, патэльні і нават карчары. Караней кажучы, выраблялі ўсё, што карысталася попытам у штодзённым жыцці.

Наканечнікі дзіды, дроўца, стралаў, уток пад кап'ё, шпоры, цуглі сведчаць, што жыхары Слуцка дбалі пра сваю бяспеку і ў час навалы маглі пастаяць за сябе. Дарэчы, на карысць гэтай думкі сведчыць і магутны абарончы вал шырынёю больш за 20 метраў, які таксама быў выяўлены ў час раскопак.

Але перш за ўсё нашых продкаў цікавіла мірная праца. Таму і выраблялі слуцкія кавалі пераважна зубілы, долаты, нажы і нажніцы, косы і сярпы.

Л. КАЛЯДЗІНСКИ, археолаг.

ЗАГАВАРЫЛА ДРЭВА

Калі праходзіш міма кіна-тэатра «Перамога» ў Оршы, міжволі спыняеш увагу на драўляных скульптурах. Вось веселыя-музыкі. Глядзіш на іх і быццам чуеш жартоўную

беларускую мелодыю. Побач да дрэва прытуліўся Несцерка. Тут жа — постаць упэўненага ў сабе пана судзі, на паклон да якога прыйшоў бядняк. Як сімвал народнай мужнасці ўспрымаюцца вобразы дзеда Талаша, салдата і салдаткі. Усё гэта зроблена з дрэва. А «загаварыць» яго прымуслі ўмельныя рукі народных майстроў С. Шаўрова, С. Цішкова і М. Пруднікава.

Работы Сямёна Шаўрова экспанаваліся на выстаўках у Віцебску, Мінску. Нягледзячы на свой сталы ўзрост, ён выканаў для завода, на якім працаваў, незвычайную «галерэю». У ёй — драўляныя бар'ельефы розных звяроў, якія сустракаюцца на тэрыторыі Беларусі.

Менавіта пасля знаёмства з работамі Шаўрова захапіўся разбой па дрэву маладыя работнікі Цішкоў.

РЕДАКЦЫЙНАЯ КАЛЕГІЯ

НАШ АДРАС:

МІНСК-ГСП, ЛЕНІНСКІ ПРАСПЕКТ, 44.
ТЭЛЕФОНЫ: 33-01-97, 33-02-80, 33-03-15, 33-16-56, 33-07-82.

Ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга друкарня
выдавецтва ЦК КП Беларусі.
Зак. 385